

Laboratorium Neutronowej Analizy Aktywacyjnej w NCPS Solaris

Michał Silarski, Katarzyna Dziejcz-Kocurek

Rozpraszanie neutronów i metody komplementarne w badaniach materii
Chlewiska, 13.06.2024

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

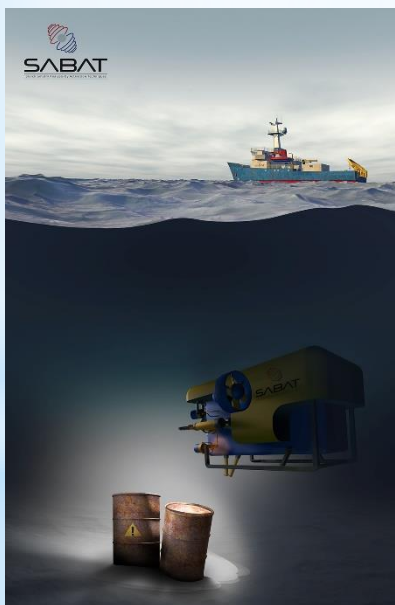

Unia Europejska
Europejski Fundusz
Rozwoju Regionalnego

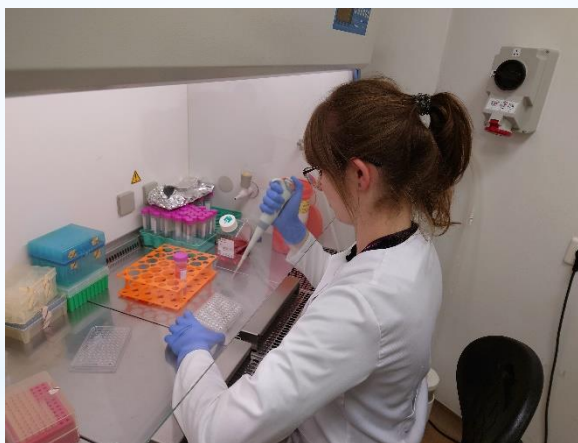

Nasze cele - zastosowanie neutronów w następujących obszarach badawczych

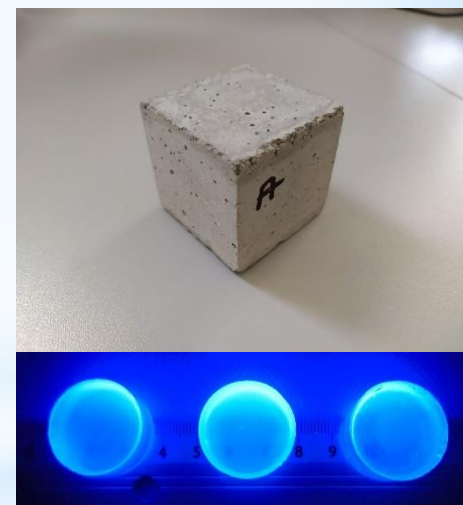
* **Bezpieczeństwo publiczne**

* **Medycyna i fizyka medyczna**

* **Badania materiałowe**

* a także **badania podstawowe** w każdej z tych dziedzin

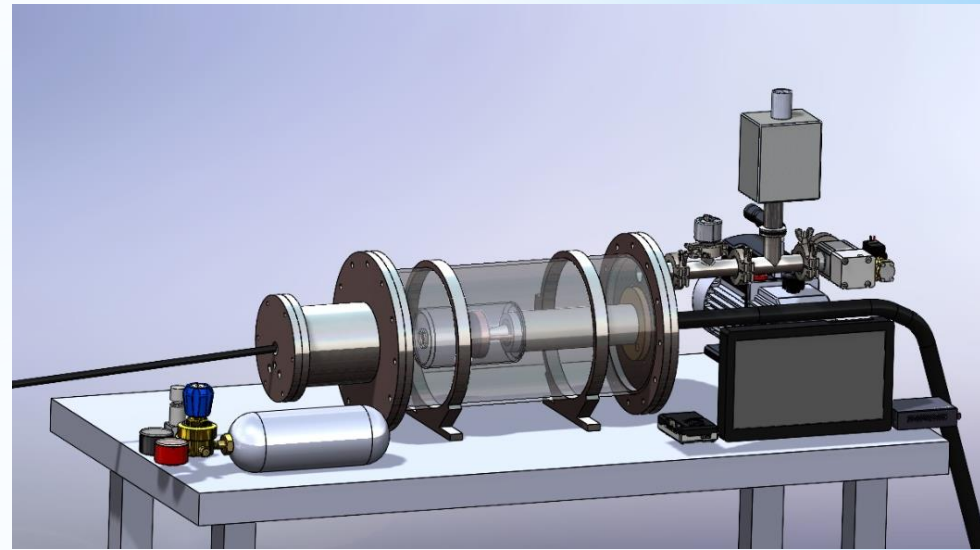
Laboratorium Neutronowej Analizy Aktywacyjnej

- ❖ **Nieinwazyjne wykrywanie materiałów niebezpiecznych za pomocą wiązek neutronów**
  - ❖ Gazy bojowe, amunicja konwencjonalna oraz ciężkie paliwo
  - ❖ Antyterroryzm
  - ❖ Zastosowanie sieci neuronowych w określeniu czy testowane materiały są niebezpieczne
- ❖ **Rozwój terapii BNCT**
  - ❖ Testowanie modeli nowotworów w polu promieniowania neutronowego
  - ❖ Rozwój metod monitorowania rozkładu boru w czasie rzeczywistym (PGRASPECT)
  - ❖ Oznaczanie zawartości boru w próbkach utrwalonych
  - ❖ Badanie uszkodzeń radiacyjnych materiałów pod kątem nowych nośników boru
- ❖ **Testy nowych materiałów osłonowych przeciw kwantom gamma oraz neutronom (np. nowe betony)**
- ❖ **Testy detektorów neutronów szybkich oraz termicznych**
  - ❖ Rozwój nowych materiałów scyntylacyjnych do jednoczesnej detekcji neutronów i kwantów gamma (pulse-shape discrimination)

Laboratorium Neutronowej Analizy Aktywacyjnej

❖ Generator NGU-120

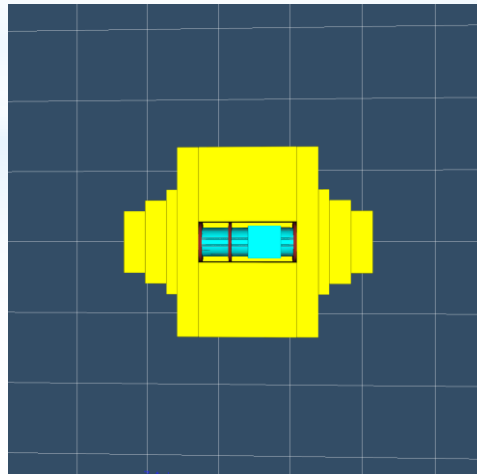
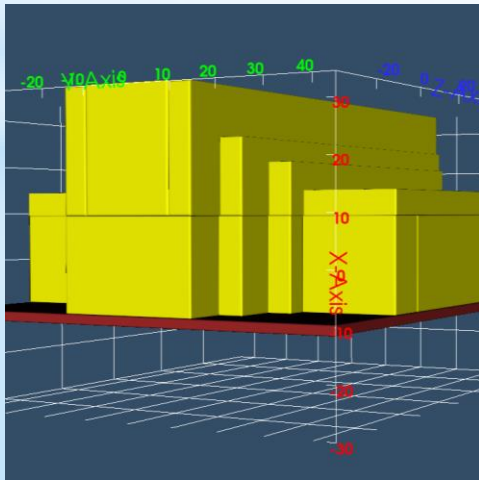
- ✓ Typ Deuter-Deuter
- ✓ Natężenie prądu wiązki: 1mA
- ✓ Tarcza TiD_2
- ✓ Tryb pracy: ciągły lub impulsowy
- ✓ Maksymalna energia neutronów: 2.5 MeV (14 MeV)
- ✓ Intensywność: $1 \cdot 10^8$ n/s
- ✓ System awaryjnego wyłączenia

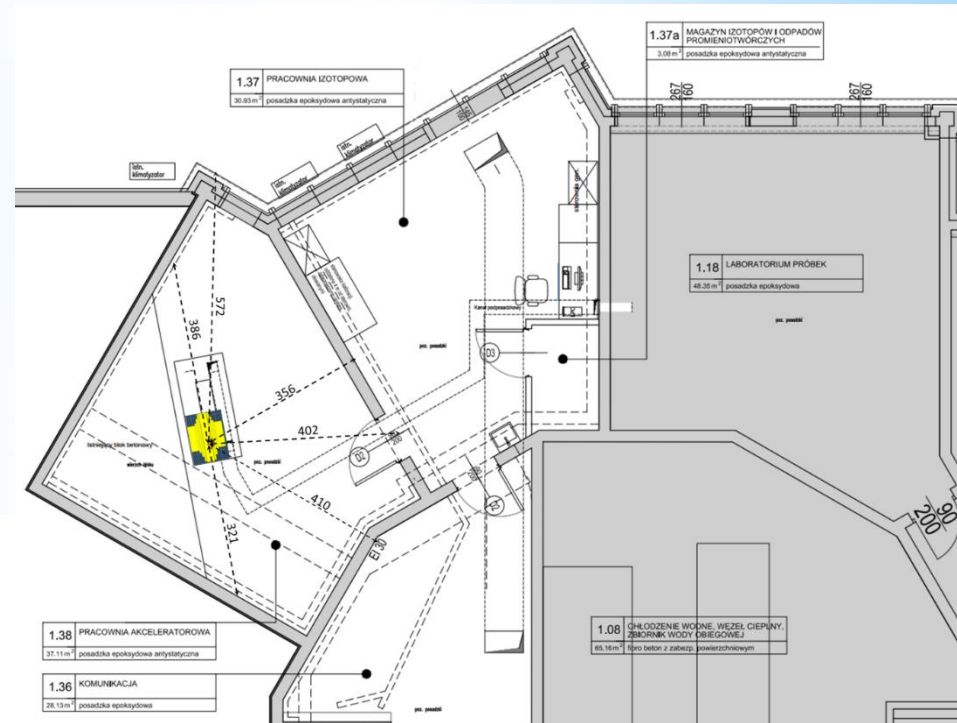
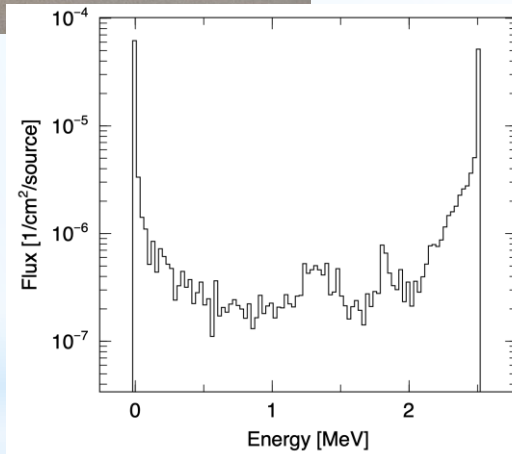
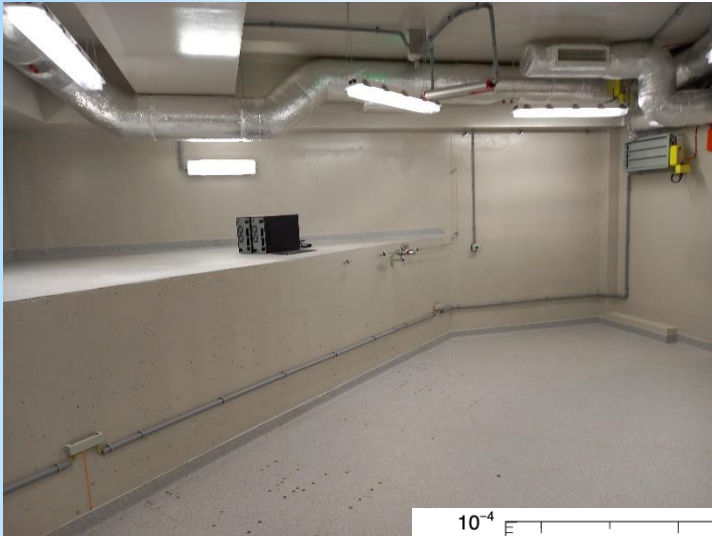
❖ Spektroskopia promieniowania γ oraz neutronów:

❖ HPGe + Scyntylatory LaBrCe:Sr

❖ Detektory neutronów oparte na scyntylatorach plastikowych (EJ-276, BC-702, BC-720) oraz kryształach stilbenu

Laboratorium Neutronowej Analizy Aktywacyjnej

ϕ_{term} [1/(cm ² ·s)/source]	$\phi_{\text{epi term}}$ [1/(cm ² ·s)/source]	$\phi_{2,5\text{MeV}}$ [1/(cm ² ·s)/source]	ϕ_{All} [1/(cm ² ·s)/source]	ϕ_{γ} [1/(cm ² ·s)/source]	d [cm]
$(4,11 \pm 0,03) \cdot 10^{-4}$	$(3,95 \pm 0,03) \cdot 10^{-5}$	$(2,93 \pm 0,02) \cdot 10^{-4}$	$(1,16 \pm 0,01) \cdot 10^{-3}$	$(1,99 \pm 0,01) \cdot 10^{-4}$	5
$(6,14 \pm 0,04) \cdot 10^{-4}$	$(6,10 \pm 0,02) \cdot 10^{-5}$	$(2,93 \pm 0,02) \cdot 10^{-4}$	$(1,46 \pm 0,01) \cdot 10^{-3}$	$(2,57 \pm 0,01) \cdot 10^{-4}$	35
$(6,23 \pm 0,04) \cdot 10^{-4}$	$(6,10 \pm 0,03) \cdot 10^{-5}$	$(2,93 \pm 0,02) \cdot 10^{-4}$	$(1,46 \pm 0,01) \cdot 10^{-3}$	$(2,56 \pm 0,01) \cdot 10^{-4}$	70

BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE

Bezpieczeństwo publiczne: projekt SABAT

- ❖ **Pozostałości po Wojnach Światowych:**
~250 kt amunicji (w tym 65 kt gazów bojowych) zatopionych w Morzu Bałtyckim
- ❖ Główne znane zanieczyszczone akweny: Mały Bełt, Głębia Bornholmska oraz południowo-zachodnia część Głębi Gotlandzkiej
- ❖ **Nieznana ilość pozostałości broni chemicznej jest rozproszona po całym Bałtyku**
- ❖ Poważne zagrożenie dla ludzi i środowiska:
  - ❖ „Bursztyn” znajdujący na plażach
  - ❖ Pociski wyławiane w sieciach rybackich
  - ❖ Zagrożenie dla marynarki

<http://www.sfora.pl/polska/Napalm-w-Baltyku-Przed-katastrofa-nie-ma-ratunku-a52539>

**Koszty rozminowania dna w związku z budową gazociągu Nord Stream:
100 mln euro**

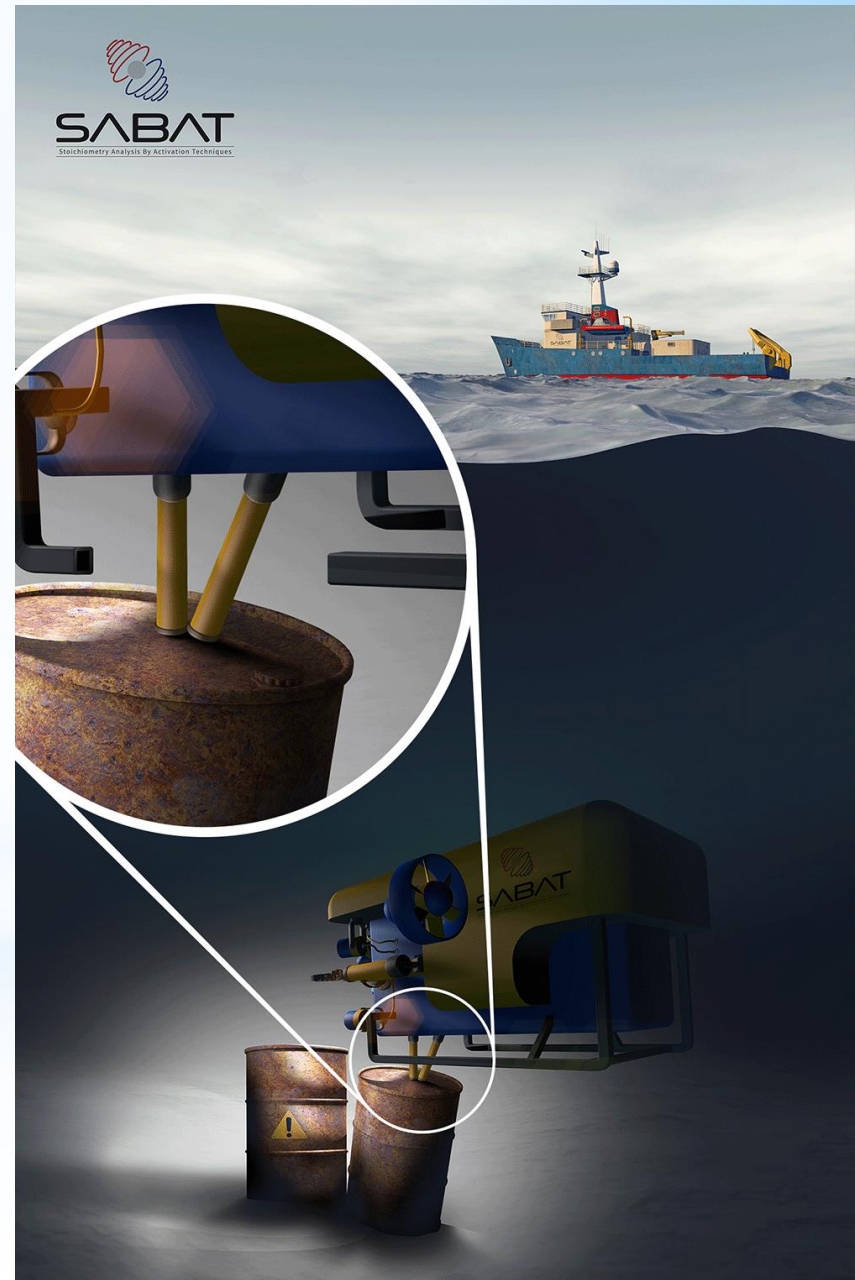
Bezpieczeństwo publiczne: Projekt SABAT

❖ Pierwszy polski wykrywacz w środowisku wodnym bazujący na neutronach składający się z:

- Generators neutronów
- Detektora kwantów gamma (scyntylator)
- Systemu akwizycji danych oraz elektroniki odczytu detektora
- Systemów zasilania generatora, detektora oraz elektroniki odczytu

❖ **Zalety:**

- nieinwazyjne oraz zdalne określenie stopnia zagrożenia
- kompaktowy oraz mobilny system detekcji

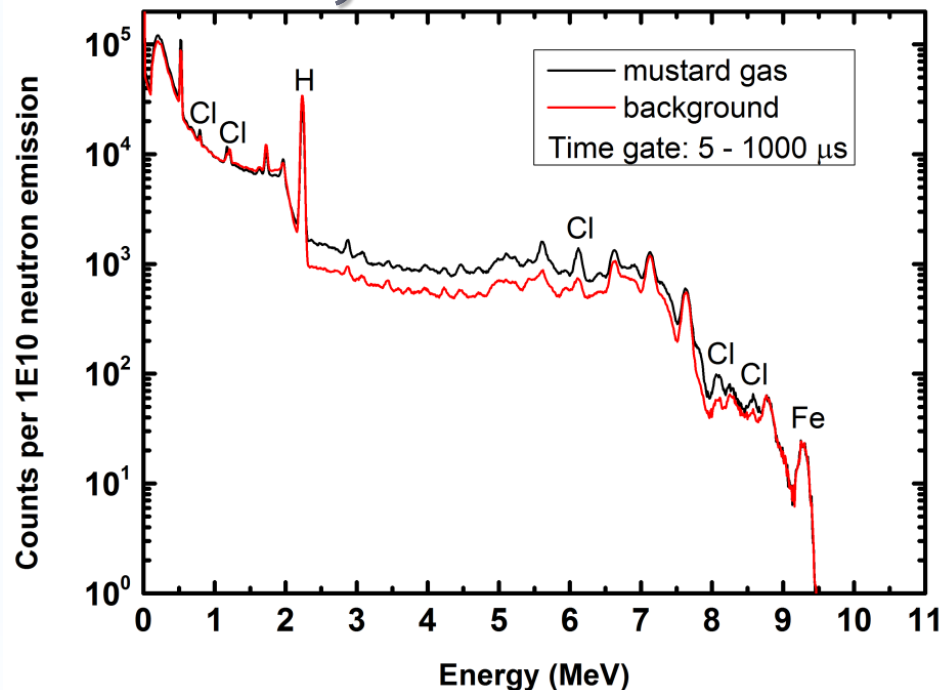

Bezpieczeństwo publiczne: Projekt SABAT

❖ Symulacje za pomocą pakietu MCNP

- Detektor $\text{LaBr}_3:\text{Ce}$ 2" x 2"
- Pojemnik z iperytem: 100 x 100 x 40 cm^3
- Czas pomiaru: 10 s

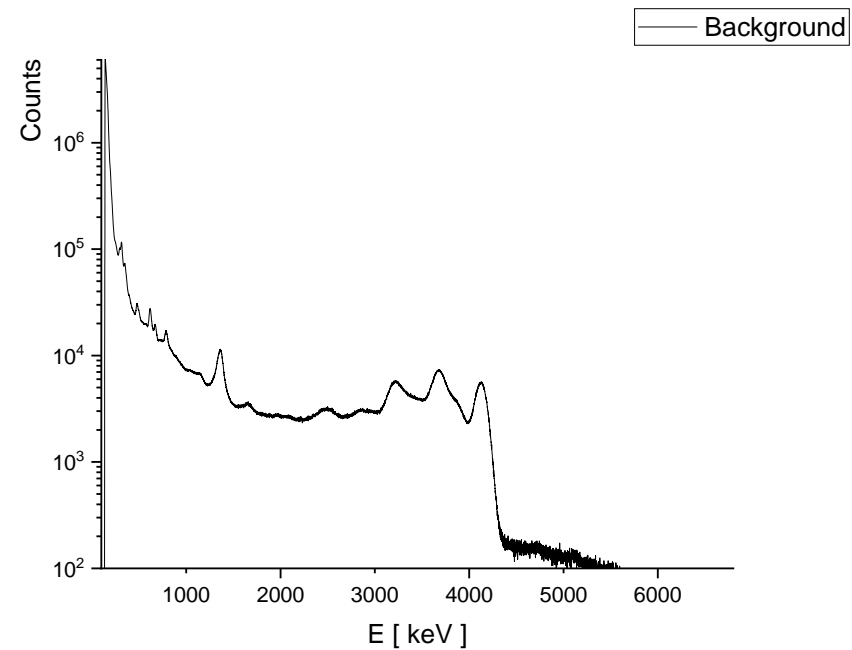
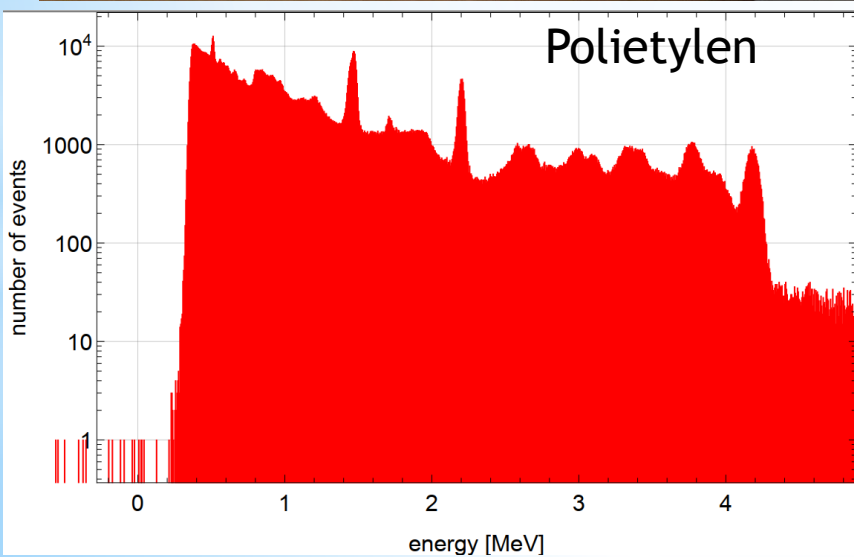
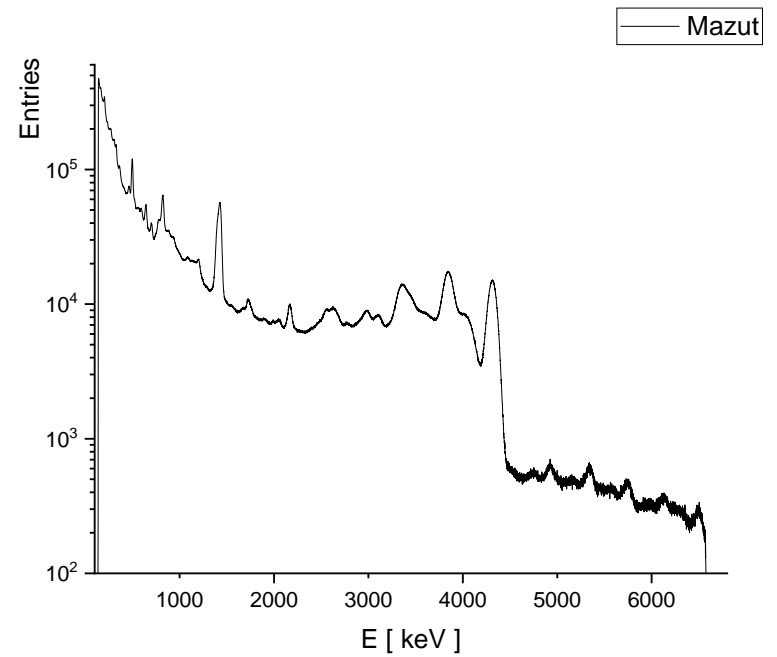

Stosunek pierwiastkowy	Sygnal	Tło
Nie elastyczne rozpraszanie		
S(2.23)/O(6.13)	0.36 ± 0.04	0.22 ± 0.04
Cl(2.12)/O(6.13)	0.45 ± 0.04	0.29 ± 0.02
C(4.44)/O(6.13)	0.31 ± 0.03	0.19 ± 0.04
Wychwył neutronu		
Cl(6.13)/H(2.23)	0.053 ± 0.003	0.014 ± 0.002

Stosunek pierwiastkowy	Sygnal	Tło
TNT ($\text{C}_7\text{H}_5\text{N}_3\text{O}_6$)		
C(4.44)/O(6.13)	0.36 ± 0.04	0.133 ± 0.02
N(10.83)/Cl(2.12)	0.0112 ± 0.0028	0
CLARK I ($\text{C}_{12}\text{H}_{10}\text{AsCl}$)		
C(4.44)/O(6.13)	0.47 ± 0.05	0.31 ± 0.03
CLARK II ($\text{C}_{12}\text{H}_{10}\text{AsN}$)		
C(4.44)/O(6.13)	0.56 ± 0.05	0.31 ± 0.03

P. Sibczyński, M. Silarski et al., JINST 14 (2019) P09001

Bezpieczeństwo publiczne: Projekt SABAT

Terapia BNCT wątroby, Pavia, 2001 jakby Sci-Fi...

Chirurgiczne usunięcie
wątroby 2 h po podaniu BPA

Przygotowywanie wątroby
do transportu do reaktora

Umieszczanie wątroby w reaktorze LENA

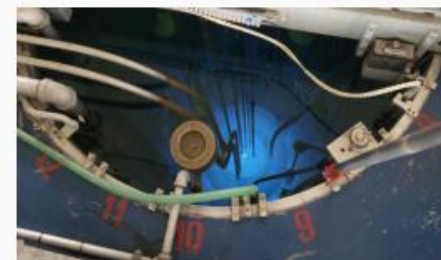
Prof. S. Altieri (P) & Prof. Alavi (L)
Kraków, lipiec 2022

Zdjęcia: Prof. Saveiro Altieri

*Department of Physics University of Pavia , Italy
and
National Institute of Nuclear Physics
(INFN) Section of Pavia, Italy*

**szczęśliwy Pacjent 😊
40 dni po operacji/terapii**

- A. Zonta et al. *Journal of Physics: Conference Series* **41** (2006) 484

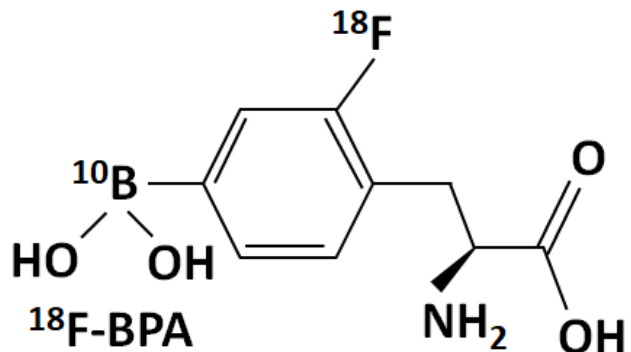
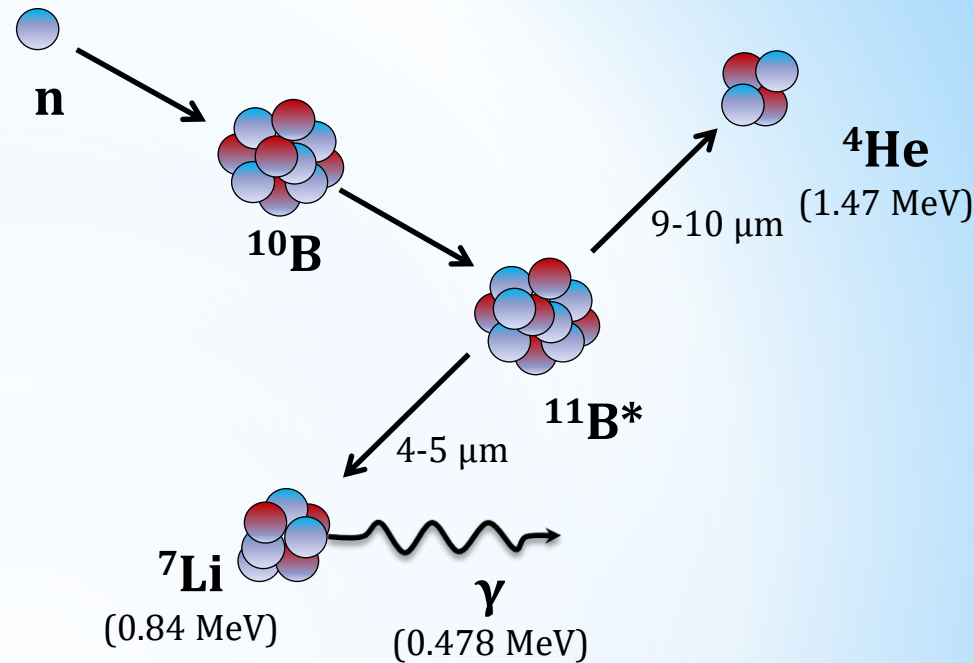

Univ. of Pavia / Reaktor LENA
Pavia, wrzesień 2023

Medycyna: Terapia Borowo-Neutronowa BNCT

- ❖ Terapia stosowana przeciwko nowotworom wysoce złośliwym i opornym terapeutycznie:
  - ❖ glejak wielopostaciowy
  - ❖ czerniak złośliwy
  - ❖ nawracające nowotwory głowy i szyi
  - ❖ nowotwory płuc
- ❖ Napromienianie neutronami (epi)termicznymi
- ❖ ^{10}B transportowany selektywnie do komórek rakowych

Terapia BNCT wątroby, Pavia, 2001 jakby Sci-Fi...

Chirurgiczne usunięcie
wątroby 2 h po podaniu BPA

Przygotowywanie wątroby
do transportu do reaktora

Umieszczanie wątroby w reaktorze LENA

Prof. S. Altieri (P) & Prof. Alavi (L)
Kraków, lipiec 2022

Zdjęcia: Prof. Saveiro Altieri

*Department of Physics University of Pavia , Italy
and
National Institute of Nuclear Physics
(INFN) Section of Pavia, Italy*

**szczęśliwy Pacjent 😊
40 dni po operacji/terapii**

- A. Zonta et al. *Journal of Physics: Conference Series* **41** (2006) 484

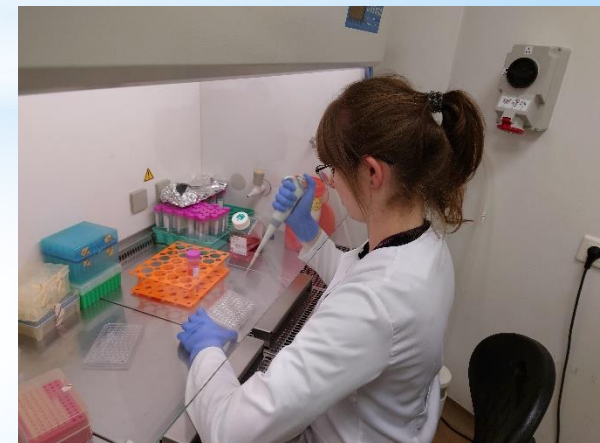

Univ. of Pavia / Reaktor LENA
Pavia, wrzesień 2023

Medycyna: Terapia Borowo-Neutronowa BNCT

- ❖ **Rozwój systemu monitorowania rozkładu boru w czasie rzeczywistym**
  - ❖ Konstrukcja pozycyjnie czułego detektora scyntylacyjnego z osłoną antykomptonowską (pomiar linii z wychwytu na borze oraz wodorze)
  - ❖ Testy i charakterystyka zbudowanego systemu z wykorzystaniem fantomów
- ❖ **Badanie biodystrybucji i właściwości nowych nośników dla BNCT**
  - ❖ Analiza wtórnego promieniowania gamma (pomiar intensywności emisji kwantów gamma o energii 478 keV)
  - ❖ Badanie nośników boru zawierających jednocześnie żelazo
- ❖ **Opracowanie modelu dla oceny biologicznych skutków promieniowania neutronowego**
  - ❖ hodowle komórkowe (3D – sferoidy)
  - ❖ Pierwszy etap badań z wykorzystaniem źródła AmBe oraz reaktora w Pavii

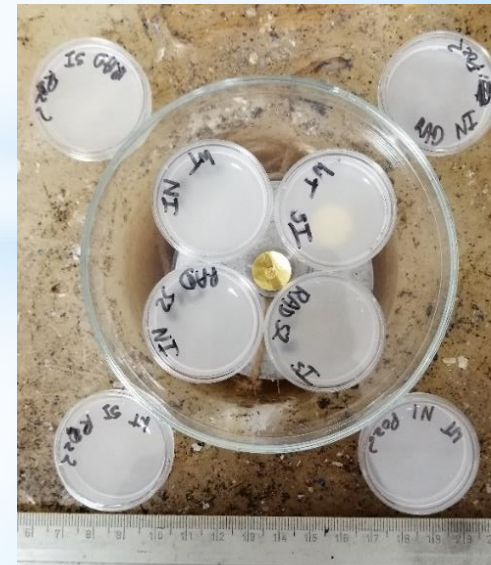

Medycyna: Terapia Borowo-Neutronowa BNCT

- ❖ **Badanie wpływu neutronów na stopień utlenienia żelaza w uwodnionym tetra-fluoroboranie żelaza (II)** (Praca licencjacka, Marta Urbańska, 2021, promotor: dr K. Dziedzic-Kocurek)
- ❖ **Badanie wpływu promieniowania neutronowego na przeżywalność linii komórkowej WM266-4 czerniaka** (Praca magisterska, Sabina Rachwalska, 2020, promotor: dr K. Dziedzic-Kocurek)
- ❖ **Badanie uszkodzeń radiacyjnych komórek drożdży powstających pod wpływem promieniowania neutronowego** (Praca magisterska, Katarzyna Radwan, 2021, promotor: dr M. Silarski)

15

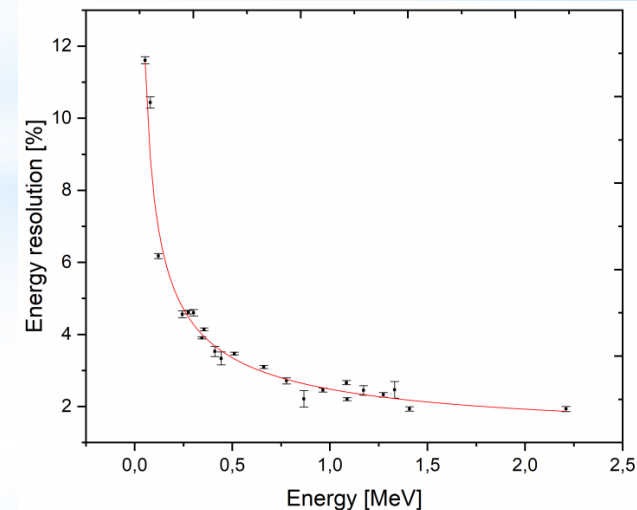
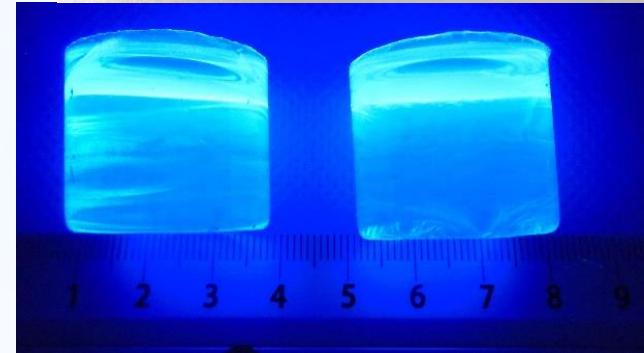

BADANIA MATERIAŁOWE

Badania Materiałowe

- ❖ **Badania nowych materiałów osłonowych przeciwko promieniowaniu gamma oraz neutronowemu**
- ❖ **Rozwój systemów detekcyjnych neutronów oraz kwantów γ**
  - ❖ **Możliwość utworzenia „Beam Test Facility” dla zewnętrznych użytkowników**
  - ❖ **Charakterystyka nowych materiałów do detekcji neutronów**
  - ❖ **Prace nad nowymi materiałami scyntylacyjnymi (scyntylatory oparte na pentafluorostyrenie)**

A photograph of a server room. The room features a raised floor with a concrete base. On the floor, there are several server racks. The ceiling is white and has several long, rectangular fluorescent light fixtures. Large, silver, insulated pipes run across the ceiling. On the right wall, there is a yellow electrical panel. The overall scene is a typical data center environment.

* DZIĘKUJĘ ZA UWAGĘ